

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 853

מסכת נזיר ל"ו - מ"ב ♦ כלים י', ד' - י', ח'

בס"ד, י"ד תשרי תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ קידושו של הגה"ק ר' נפתלי מרופשיץ זיע"א
- ♦ מדוע לא שתי הגה"ק מצאנו זיע"א מכוס הקידוש אלא מעט?
- ♦ האם מותר לסרק את הפאות?
- ♦ הנהגתו של הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל
- ♦ שיעורן של הפאות

- ♦ האם מברכים ברכת "בורא נפשות" אחר שתיית כוס קפה?
- ♦ אכילת חמץ חריף שונה משתיית כוס קפה
- ♦ אדם השותה יין ואוכל ענבים ובירך על שניהם "הגפן"
- ♦ האוכל "פיצוחים" וטעה בברכת ה"פיסטוקים"
- ♦ אדם שהשתמש במזלג חלבי לאכילת בשר

דבר העורך

מדוע בכה רבי דוד בהר"ן?

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל למד חברותא עם הצדיק הירושלמי הגאון רבי דוד בהר"ן זצ"ל. לימים סיפר הגרש"ז על יראת השמים העצומה שקיננה ברבי דוד: הייתי עד בהזדמנות אחת בה הגישו לרבי דוד כוס יין. צבע המשקה דומה היה לצבע תה ורבי דוד טעה וסבר כי כוס תה לפניו ולפיכך הוא בירך "שהכל נהיה בדברו" חלף "בורא פרי הגפן". כשטעם רבי דוד מן הכוס והתוודע לטעותו הוא פרץ בבכי מר! הנוכחים המופתעים ביקשו לנחמו ולעודדו כי סוף סוף בדיעבד יצא ידי חובה בברכת שהכל. אך רבי דוד לא מצא בכך נוחמים וצרי לנפשו ומתוך כאב השיב: "אינני יהודי של בדיעבד!"

מעשה דומה על הצדיק הירושלמי סיפר הגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל.

לפני שנים הגיע רבי בצלאל לבית הכנסת, בחול המועד סוכות, ופגש ברבי דוד בהר"ן גועה מרות. ניגש רבי בצלאל אל רבי דוד וביקש לברר את עילת בכיו. רבי דוד שח לו בכאב כי בבוקר זה נטל את ארבעת המינים בידיו ובירך עליהם אך מיד נשמטו ההדסים מן הלולב וחושש הוא כי ברכתו לבטלה! רבי בצלאל שינס את מתניו כדי להרגיעו וציין בפניו כי ישנה שיטה הסוברת שגם הנוטל את ארבעת המינים בזה אחר זה יוצא ידי חובה, אף על פי שלא נטלם יחד. ברם לא היה בדברים כדי להרגיע את רבי דוד: "הרי לא נפסק כך להלכה!"

כבר במעשה זה די כדי ללמוד על מידת זהירותו המופלגת לקיים רצון בוראו, אך ההמשך של המעשה...

חלפו שנים אחדות. שוב הגיע הגאון רבי בצלאל זולטי לבית הכנסת בחול המועד של סוכות ומצא את רבי דוד נאנח קשות. זאת הפעם שמר

דף ל/ב הנח לכותח הבבלי דליכא כזית בכדי אכילת פרס

האם מברכים ברכת "בורא נפשות" אחר שתיית כוס קפה?

כידוע, אדם מתחייב בברכה אחרונה רק אם אכל כשיעור [לפחות כזית] או שתי כשיעור [לפחות כרביעית] בתוך הזמן בו רגיל אדם לאכול או לשתות מאכל או משקה זה (שולחן ערוך או"ח סימן ר"י סעיף א').

ספק מפורסם מובא בפוסקים (משנה למלך הלכות ברכות פרק ג' הלכה י"ב, ועיין במשנה ברורה סימן ר"י ס"ק א') האם לאחר שתיית קפה או תה יש לברך ברכה אחרונה, הלא היא ברכת "בורא נפשות רבות וחסרונו". מצד אחד, מאחר שבדרך כלל שותים משקאות חמים בלגימות קטנות, לעיתים חולף זמן רב משיעור הזמן של שתיית רביעית שהוא שיעור הזמן המחייב ברכה אחרונה. אולם, מצד שני ניתן לומר, כי למרות שהמשקה החם נלגם קמעה קמעה, יש לברך ברכה אחרונה, שכן לא נאמר שצריך לשתות רביעית בבת אחת אלא במשקאות שכך היא דרך שתייתם. אולם, משקאות חמים, שנוהגים לשתותם באיטיות, יש לברך ברכה אחרונה אחריהם, שהרי בשיעור הזמן הרגיל למשקה זה שתיית המחייבת ברכה אחרונה. בספר תוספת יום הכיפורים (יומא פ/ב ד"ה ובימי חורפי), מוכיח **מדברי סוגייתנו**, שאף משקה חם שרגילים ללוגמו בלגימות קטנות, אינו מחייב בברכה אחרונה אם לא לגמו בבת אחת, כלהלן.

סוגייתנו עוסקת בכלל של "כדי אכילת פרס". הגמרא שואלת, מדוע אמרו חכמים (פסחים מג/א), שאדם האוכל "כותח הבבלי" [מין רוטב לטיבול מאכלים שונים, שהיו עושים בבבל על ידי תערובת של מי חלב ופירווי פת ומלח] בפסח אינו עובר על איסור אכילת חמץ, הרי יתכן שבאכילת הכותח הוא גם אכל כזית חמץ המצוי בכותח? הגמרא מתרצת על כך, שהכותח הוא מאכל חריף ביותר ובתוך כדי אכילת פרס, אין רגילים לאכול ממנו כמות כה גדולה שיש בה כזית חמץ [יש לציין כי למרות שהאוכל מלא הפה מן הכותח אוכל למעשה כזית חמץ בכדי אכילת פרס, מכל מקום לא יתחייב מלקות, שכן, ה"כותח" הינו מאכל חריף ואכילתו ללא פת נחשבת "שלא כדרך אכילתו" ואין לוקים עליה כמבואר במפרש].

מדברי הגמרא מוכח כי גם השותה משקה שרגילים לשתותו במשך זמן רב, אין שתיה זו נחשבת כשתיה המחייבת ברכה אחרונה. שאם לא כן, מדוע האוכל כזית חמץ המעורב עם כותח הבבלי, אינו חייב מלקות משום שלא אכל כזית בכדי אכילת פרס, הרי את הכותח הבבלי רגילים לאכול בכמויות קטנות מפאת חריפותו? הרי לנו, שכל מאכל שלא אכלוהו בשיעור הזמן הראוי לברכה, אין מברכים עליו ברכה אחרונה, אף אם זו היא דרך אכילתו.

אכילת חמץ חריף שונה משתיית כוס קפה: אולם, המנחת חינוך (מצוה ש"ג אות ה' ד"ה וראית, הוצאת מכון ירושלים חלק ב' עמוד תפ"ה) מחלק בסברה יפה בין אכילת חמץ המעורב בכותח לשתיית קפה. שהנה שיעור הזמן של אכילת חמץ בפסח נקבע לפי הזמן בו רגילים לאכול כזית חמץ. ואם כן, למעשה, האוכל "כותח" לא אכל כזית חמץ בשיעור הזמן של אכילת חמץ [למרות שאכלו

צעילוי נשמת

מרת **צינה פלוק** ע"ה

ב"ר אברהם הכהן ז"ל

נלב"ע י"ז בתשרי ב' דחיה"מ תשל"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר אברהם פלוק ומשפ' שיחי - תל אביב

צעילוי נשמת

מרת **אסתר גולדה כהנא** ע"ה

ב"ר אלתר יעקב וגייטל ויזל ז"ל

נלב"ע י"ח בתשרי תשנ"ט

תנצב"ה

צעילוי נשמת

מוהר"ר **ישעיהו יצחק בורנשטיין** ז"ל

ב"ר חיים אליעזר ז"ל

נלב"ע י"ט בתשרי תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחי

בשיעור הזמן של אכילת כזית חמץ הנמצא בכוחך], וממילא לא עבר על איסור אכילת חמץ. אולם על שתיית קפה הנלגם במשך זמן רב, יש לברך עליו ברכה אחרונה כיון שזוהי דרך שתייתו.

להלכה כתב המשנה ברורה (שם), שנהגו העולם לא לברך ברכה אחרונה אחר שתיית קפה או תה הנלגמים אט אט. אולם, נכון וראוי להמתין עד שהקפה או התה יצטננו קמעה, ואז **ישתה רביעית בכת אחת** בשיעור הזמן של שתיית רביעית, כדי שיוכל לברך ברכת "בורא נפשות" לכל הדעות [מן הראוי לציין, שהיו מגדולי ישראל שנהגו לברך גם אם שתו רביעית קפה או תה חם בכדי אכילת פרס, שהוא זמן מרובה מכדי שתיית רביעית, עיין ספר וזאת הברכה פרק ה'].

דף לד/ב אף כל פרי ופסולת

אדם השותה יין ואוכל ענבים ובירך על שניהם "הגפן"

במסכת ברכות (מ/א) מבואר כי אדם שהגישו לפניו פירות אילן, וטעה ובירך עליהם "בורא פרי האדמה", בדיעבד יצא ידי חובה, מאחר שגם אילנות פרי האדמה הם, שהרי גדלים בה, ושייכים הם לברכת "בורא פרי האדמה", וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך או"ח סימן ר"ו סעיף א').

האוכל "פיצוחים" וטעה בברכת ה"פיסטוקים": הלכה זו נאמרה בגמרא על מקרה שבו היו לפניו פירות המחוייבים בברכת בורא פרי העץ בלבד, כגון: עמד לאכול פיסטוקים שברכתם "בורא פרי העץ", וטעה ובירך עליהם "בורא פרי האדמה". במקרה זה מועילה ברכתו בדיעבד, כאמור. אולם, נחלקו הפוסקים במקרה שהובאה לפניו צלחת שהכילה גרעינים ושאר קטניות וביניהם גם פיסטוקים, וחשב שעל כל המינים המונחים לפניו יש לברך "בורא פרי האדמה".

דעת השולחן ערוך (שם סעיף ב') היא, שיצא ידי חובה. אולם, יש מהפוסקים (שאגת אריה סימן כ"ז, עיין שערי תשובה שם) המדקדקים מדברי הראשונים, כי מאחר שגם אם יחזור ויברך "העץ" לא תהא ברכת "האדמה" שבירך תחילה לבטלה, שהרי היא חלה על יתר המאכלים המונחים לפניו שברכתם "האדמה", במקרה זה עליו לברך בורא פרי העץ. רק באופן שאם יברך "העץ" יוברר שברכת "האדמה" שבירך לפניו כן נטולת תכלית ולבטלה בורכה, לא יחזור ויברך.

להלכה כתב המשנה ברורה (שם, סוף ס"ק י'), שמאחר שנחלקו הפוסקים בזה ודעת השולחן ערוך היא שאינו יכול לחזור ולברך, כדי לצאת ידי חובת כל הדעות, עדיף שיחליט כי אינו רוצה לאכול את הפיסטוקים כעת, ולאחר זמן כשירצה לאוכלם יוכל לחזור ולברך עליהם "בורא פרי העץ" לכל הדעות.

ברכת "בורא פרי הגפן" על ענבים: אדם השותה יין ובאותו זמן אוכל ענבים, חייב לברך "בורא פרי הגפן" על היין (שולחן ערוך או"ח סימן ר"ח סעיף י"ד, ט"ו) ועל הענבים - "בורא פרי העץ", ואינו יכול להסתפק בברכת "הגפן" בלבד. אולם, בדיעבד מועילה ברכת "הגפן" לענבים. וכתב הגר"מ פינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח חלק ה' סימן כ'), שבמקרה זה גם הפוסקים הנ"ל החולקים על השולחן ערוך וסוברים שבמקרה שהברכה יכולה לחול על אחד מהמאכלים האחרים העומדים לפניו עליו לחזור ולברך, יודו כי ביין ובענבים יצא ידי חובה כיון ש"פרי הגפן" כולל את הענבים ולא רק את היין, וזאת על פי המוכח מסוגייתנו:

הגמרא לומדת מהפסוק האמור בנזיר (במדבר ו/ז): "מכל אשר יעשה מגפן היין", כי לדעת רבי אלעזר, איסור האכילה האמור בנזיר שאינו רשאי לאכול יין והיוצא מעץ הגפן, כולל גם "עלים ולולבים", ולדעת רבנן מרבים מגפן היין" פירות בוסר ופסולת פירות. הרי לנו, כי מהתיבה "גפן" מרבים פירות או עלים, למרות שאינם קשורים ליין. מוכח, איפוא, ש"פרי הגפן" מהווה שם כולל לעץ הגפן על פירותיו ועל היוצא מהם. אם כן ודאי שאדם המברך "הגפן" על ענבים יצא ידי חובה לכל הדעות [ועי"ש שהוכיח כן בכמה ראיות]. אולם, מוסיף הגר"מ פינשטיין וכותב, שלכתחילה עדיף כי גם כאשר בירך "הגפן" על יין וענבים יחדיו, ישתה מהיין ויסיח דעתו מהענבים, ולאחר מכן יחזור ויברך ברכת "העץ" שהיא הברכה העיקרית שנתקנה לפירות.

דף לד/ב בכל התורה כולה נותן טעם לפגם מותר

אדם שהשתמש במזלג חלבי לאכילת בשר

מבואר בגמרתנו, שמדאורייתא "נותן טעם לפגם" - מותר. כלומר: דבר מאכל האסור באכילה, אם נפגם טעמו אין הוא אוסר תערובת שנפל לתוכה. הלכה זו נדרשת במסכת עבודה זרה (סז/ב הובאה בתוספות ד"ה נותן) מן הפסוק (דברים יד/א): "לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה". הרי לנו, שהתורה מגדירה כ"נבלה" המותרת לגר [דהיינו: לגר תושב, שהוא גוי שקיבל עליו לקיים שבע מצוות בני נח] דבר הראוי לאכילה בלבד. אבל דבר פגום, שאינו ראוי לאכילה, אינו נחשב כ"נבלה" ובטל איסורו.

אחת הדוגמאות של "נותן טעם לפגם" היא כלי שבישלו בו בשר טריפה, שלאחר יממה מתום הבישול, המאכל הבלוע בדפנות הכלי נפגם ומתקלקל ומעיקר הדין מותר להשתמש בכלי זה אף על פי שבושלו בו בשר טריפה (שולחן ערוך יו"ד סימן קכ"ב סעיף ב'). אולם, מתקנת חכמים אסור לבשל בו לכתחילה, גזירה שמא יטעו וישתמשו בכלי שלא עברו עליו כ"ד שעות מעת שבישלו בו בשר טריפה. דין זה שכיח ביותר לגבי כלי שנבלע בו חלב, שמדאורייתא מותר לבשל בו בשר לאחר שעברו כ"ד שעות מבליעת החלב בו, אך מדרבנן אסור לעשות כן. מטעם זה, מאכל חלבי שבושלו בכלי בשרי שאינו "בר יומיה", או מאכל בשרי שהוגס במזלג חלבי, לא נאסר התבשיל לאכילה, שהרי

רבי דוד את כאבו בלבו ולא אבה לשיחו לרעו עד שזה הפציר בו ורבי דוד סיפר: "לפני ארבע שנים עמדתי כאן בשעה זו ובירכתי ברכה לבטלה!"

סיפור רבי בצלאל: ציינתי לעצמי לבדוק לשנה האחרת בתאריך זה מה מתרחש עם רבי דוד, ואכן באתי לבית הכנסת ושוב ראיתיו באותו מקום, באותה שעה עם אותו בכי...

בספר תנועת המוסר (עמוד 344) מסופר על הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל, שאם אירע שנכשל בכוונה של ברכה או תפילה, היה מהלך שעות ארוכות שקוע במחשבה ודאגה, תוך טיכוס עצה למצוא תיקון לדבר...

שח נכדו של בעל קהילות יעקב זצ"ל, הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, כי בקרבו חוקק אירוע שלא מש מזכורנו עוד מימי נעורו: **היה** זה בליל שבת קודש.

לאחר סיום סעודת השבת הוגש לפניו כוס תה. בביתו של הגאון זצ"ל לא השתמשו בחשמל, כמובן, והחדר הואר במנורות בוערות מוזנות בגז, שפעמים היו מוקד משיכה לזבובונים זעירים. אירע מה שאירע וזבובון זעיר נקלע לכוס התה, וכמעט עמד הצדיק לשתות הימנו, אך הנכד חד העין הבחין בכך ומיד עצר את סבו משתיית התה. הסטיפלער החוויר והחל לרעוד: עוד רגע קט היה נכשל באיסור חמור!

הסב והנכד נפרדו.

מספר הנכד: למחרת פגשתי את הסבא, הוא נראה עייף מכפי הרגלו. לשאלתי השיב: לא נרדמתי כל הלילה! הרעד שהחל בשעת גילוי הכמעט איסור, לא פסק כל הלילה. לא הייתי מסוגל להרדם!

אם הם כה חרדו כאשר טעו או כמעט נכשלו באיסור, האפשר לתאר את שמחתם העצומה כאשר זכו לקיים את המצוות כתיקון ובהידור?! כל הון שבעולם לא ישווה לאושרם ולעונג הרוחני שקנה שביטה בנפשם.

גדולי ישראל, צדיקים מופלגים בעלי דרגות גבוהות, חרדו גם מפני איסורים שכמעט עברו עליהם, שלא באשמתם כלל, מפני שבמעלתם הנשגבה עז ואדיר חפצם לקיים את רצון הבורא ללא נדנדוד, ובהשלימים מטרה זו שמחו עד אין קץ. **כל** יהודי חפץ לקיים את רצון קונו, שהרי לשם כך בראנו, ולפיכך כל יהודי חרד וחושש מפני עשיית איסורים שאפשר לזקוף אותם לאשמתו, שהרי מי שלומד - יודע ממה להזהר, ומי שאינו לומד...

ללמוד ולקיים, לשמור ולעשות.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פסק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף לז/ב כל אשר יגע בבשרה יקדש... עד שיבלע בבשרה

כח הרע גדול

אמר הגרש"ז בעל התניא: טומאה מטמאת בנגיעה, ואילו קדושה מקדשת רק בבליעה, הוי למד כי גדול כח הרע מכח הטוב, ויש להתרחק ממנו ביותר...

הבליעה שהיתה בדפנות הכלי פגומה היא ואינה אוסרת את המאכל. ומכל מקום, יש להגעיל את הכלי שהרי בלוע בו איסור של בשר וחלב אף שאינם בני יומם.

הגעלת כלי שנאסר, אימתי? כתב הרמ"א (או"ח סימן תנ"ב סעיף ב) שאדם החפץ להגעיל מזלג או כלי שנאסר, יעשה זאת רק לאחר שחלף יום מאז שנאסר הכלי ונפגם טעם האיסור, כדי שלא ייצא טעם האיסור מהכלי אל המים וישוב חזרה אל הכלי ונמצא שלא הועיל מאומה בהגעלה. רק לאחר כ"ד שעות כבר נפגם הטעם ואין הכלי נאסר בכך שטעם פגום נבלע בו. אף על פי כן, אם האדם זקוק מאד להשתמש בכלי זה באותו יום, כתבו פוסקי זמננו (שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ב' סימן ל"א, ועיין סידור פסח כהלכתו פרק ז' סעיף ב'), שירתיו בכלי זה מים עם חומר פוגם, כגון אקונומיקה, ועל ידי כך יפגום את בליעותיו ולאחר מכן יוכל להגעילו.

דף לח/א עושה פסח דאמר רב יהודה

קידוש ביום שבת על משקאות חריפים

בסוגייתנו מונה הגמרא את הדברים בהם נאמר דין "רביעית", כגון: נזיר - אינו לוקה אלא על שתיית רביעית יין ומעלה; הנכנס למקדש שתי - אינו חייב אלא אם כן שתה רביעית יין. בין הדברים שדינם ב"רביעית" מזכירה הגמרא "עושה פסח", ומבארת שהכוונה לדברי רב יהודה, אמר שמואל: **"ארבע כוסות הללו צריך שיהיה בהן כדי רביעית"**.

"כוס של ברכה" שיעורה ב"רביעית": האחרונים דנים (קרו אורה בסוגייתנו ושו"ת חתם סופר קובץ תשובות סימן י"ב), מדוע הגמרא מונה את ארבע הכוסות בפסח כאחד הדברים החייבים ב"רביעית" ולא הזכירה כוס של קידוש? הן במסכת שבת (ע"ב) מבואר, שכל "כוס של ברכה" צריכה להכיל רביעית? האחרונים מבארים כי אמנם הגמרא הזכירה "ארבע כוסות" אך היא מכוונת את דבריה לכל כוסות המצווה. ארבע הכוסות הן דוגמה בלבד, איפוא.

בספר אבני חושן (סימן ג' עמוד ע"ה) עדיין מקשה, מדוע לא נקטה הגמרא בלשון "כוס של ברכה", אשר היתה כוללת את כל כוסות המצווה - ארבע כוסות, קידוש, ברכת המזון וכדומה? הוא מיישב קושיה זו בתירוץ מעניין.

מדוע מקדשים על "רביעית": חז"ל קבעו כמות של רביעית הלוג עבור "כוס של ברכה" מפני שזה הוא השיעור המינימלי שאדם רגיל לשתות בסעודה, כמבואר במסכת עירובין (כ"טא), ששיעור יין לשתי סעודות הוא שתי רביעיות.

קידוש על כוסית י"ש: מעתה יש לדון לגבי קידוש ב"יין שרף". שכן, לדעת הט"ז (או"ח סימן ר"י ס"ק א'), גם השותה **מעט י"ש** מברך ברכה אחרונה, משום שכך דרך בני אדם לשתות י"ש. ואילו המגן אברהם (סימן ק"צ ס"ק א') סובר, שלא חילקו חז"ל בין שתיה לשתיה, וכיון שברוב המשקאות דרך בני אדם ב"רביעית", על כן אין מברכים ברכה אחרונה אלא ב"רביעית".

לפי האמור, מיישב בספר אבני חושן מדוע הזכירה הגמרא את דין ה"רביעית" דווקא על ארבע כוסות ולא כתבה "כוס של ברכה", שכן, בכל "כוס של ברכה" [למעט קידוש הלילה לכמה מהראשונים] יכולים לצאת ידי חובה ב"חמר מדינה" שאין בו דין "רביעית", ושיעור השתיה נקבע על פי סוג המשקה ובהתאם להרגלי השתיה. שונה היא מצוות שתיית ארבע כוסות בליל הסדר, שחובת שתייתם היא מתקנת חז"ל שיש לנהוג ב"דרך חירות", ומצווה זו אפשר לקיים על היין בלבד, לפיכך דווקא לגביהם ציינה הגמרא שיעור "רביעית".... [ומה שכתב הרמ"א, סימן תפ"ג, שמי שאין לו יין יטול חמר מדינה גם למצוות ארבע כוסות, כבר ביאר בספר חידושי מרן ר"ז הלוי שאינו לגבי קיום מצות ד' כוסות, אלא שיכול לקיים את מצוות ליל הסדר ב"ברכה על הכוס" ואמנם מצוות ארבע כוסות היא על היין בלבד].

קידושו של הגה"ק ר' נפתלי מרופשיץ זיע"א: על פי זה כתבו האחרונים (שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קע"ה, ועי' אורחות חיים ספינקא בסימן ע"ב אות ו') לבאר את מנהג המקדשים ביום השבת [ולא בלילה, בו ודאי יש לקדש על היין - שולחן ערוך או"ח סימן ע"ה סעיף ט'] על י"ש ואינם שותים ממנו אלא מעט, משום שב"י"ש השתיה חשובה אפילו בפחות מרביעית, ודי במעט י"ש כדי לצאת ידי חובה. המהרש"ם אף מוסיף ומעיד בשם זקן תלמיד חכם, שכך נהג הרבי מרופשיץ ז"ל, שכיבד את תלמידו לקדש על כוסית י"ש על אף היין שהיה לידו, ואמר שעושה זאת כדי להורות לתלמידים שהדבר מותר.

מדוע לא שתה הגה"ק מצאנו זיע"א מכוס הקידוש אלא מעט? להלכה כותב המשנה ברורה (סימן ע"ב ס"ק ל') שלכתחילה אין לקדש על י"ש אלא אם כן שותה ממנו מלוא לוגמיו שהוא רוב רביעית, ובדיעבד, אם אינו יכול לשתות מלוא לוגמיו, יחלק בין המסובים כך שכולם ביחד ישותו כמות של מלוא לוגמיו [בספר אורחות חיים, שם, כותב, שהגה"ק רבי חיים מצאנו קידש לעת זקנותו על י"ש ולא שתה אלא מעט, ומוכיח מכך שניתן לקדש על י"ש אף שאינו שותה רוב רביעית אלא מעט. אלא שלפי דברי המשנה ברורה יש לדון בראייתו של האורחות חיים מהנהגת הגה"ק מצאנו, שהרי יתכן כי תלמידיו שתו את ה"שיריים", ואם כן כולם ביחד שתו רוב רביעית].

דף מב/א נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק

האם מותר לסרק את הפאות?

כידוע איסור השחתת הזקן אינו אלא למגלחו בתער, אך אם מגלחו במספריים או בסם וכדומה, אינו עובר על איסור (שולחן ערוך יו"ד סימן קפ"א סעיף י'). לעומת זאת נחלקו הפוסקים לגבי גילוח

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

פעילו נשמת

הר"ר יקותיאל יהודה

(ג'ייקובס) ז"ל

ב"ר מנשה הי"ד

נלב"ע ט"ו בתשרי תשס"ו

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

ממשיך חלל ללא שערות מעל לאוזניים ומסתיים בעורף], וממילא, פעולה זו אסורה לא רק על ידי גילוח השערות אלא גם על ידי עקירתן בסירוק.

הנהגתו של הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל: עם זאת החתם סופר כותב כי מעודו לא ראה "אחד מזקני החכמים" שהקפיד להמנע מתלישת שערות. כמו כן הוא מעיד, שאף מורו ורבו ה"נשר הגדול" רבי נתן אדלר זצ"ל סירק את פאותיו ולא חשש לעקירת שערותיהן. החתם סופר מוכיח שהדבר מותר, גם מכך שהמשנה מתייחסת לאיסור סירוק השיער לגבי נזיר בלבד ולא לכל אדם.

שיעורם של הפאות: החתם סופר מבאר, שלשיטת הרמב"ם (שם) הסובר ששיעור פאת הראש הוא ארבעים שערות, אם אדם שייר פאות, אין כל מקום לשאלת הגרע"א מדוע נוהגים להסתרק, שכן, כל זמן שנותרו ארבעים שערות אינו עובר על איסור. ואפילו לאדם שהותיר לפאותיו עשרות שערות בלבד מותר להסתרק, מאחר שקביעת הרמב"ם כי יש להותיר ארבעים שערות אינה מדאורייתא, כי מן מהתורה די בשיר שתי שערות בלבד כדי שלא ייחשב למקיף שער ראשו, ורבנן הם שקבעו שיש להותיר ארבעים שערות. ממילא, מאחר שפעולת הסירוק לא נועדה לתלוש שער, ואיסורה הוא משום "פסיק רישא" [היינו: אין לעשות פעולה שוודאי תגרום לאיסור למרות שאינו מתכוון לתוצאה האסורה, ומאחר שהתוצאה ודאית, נחשב כמי שהתכוון לעשותה] אין פעולה זו אסורה, כי באיסורים דרבנן [חוץ מאיסורי שבת, חתם סופר שם סימן ק"מ] אין אוסרים פעולות משום "פסיק רישא". ואף שיש פוסקים החולקים על הרמב"ם וסוברים שאיסור הקפת הראש הוא על כל מקום הפאה וכן נפסק בשולחן ערוך (שם, סימן קפ"א סעיף ט'), מכל מקום, אין אנו חוששים לשתי השיטות כאחת, דהיינו: שאסור לגלח במספריים ושכל מקום הפאה אסור בגילוח, וכפי שמוכח ממשנתנו האוסרת זאת על נזיר בלבד ולא לכל אדם.

פאות הראש שנאסר בפסוק (ויקרא יט/כז) "לא תקפו פאת ראשכם". דעת הרמב"ם (הלכות עכו"ם פרק י"ב הלכה ו') היא, שגם בהן אין האיסור אלא בתער. אך הרא"ש (מכות סימן ב', ג') חולק וסובר, שגילוח פאות הראש חמור מגילוח הזקן האסור אף במספריים אם מגלח עמם קרוב לבשר כבתער. להלכה פוסק השולחן ערוך (שם סעי' ג'), שיש לחוש לשיטת הרא"ש, ואין להשחית את פאות הראש אף במספריים. עם זאת, יש מהפוסקים הסוברים שלדעת הרא"ש יש להותיר שערות באורך שניתן לכוף ראשן לעיקרן (עיין בספר כרם שלמה על השולחן ערוך שם).

תלישת שערות תוך כדי סירוק: הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (הגהות רע"א שבועות ב/ב, הובא בשו"ת חתם סופר יו"ד סימן קל"ט) דן בהנהגתם של רבים וטובים המסרקים את פאותיהם, ומקשה על כך מגמרתנו בה מובאת ההלכה האוסרת על נזיר לסרק את שערותיו כיון שאסור לו לספר את שער ראשו, וסירוק השער עוקר שערות. הרי לנו, שפעולת הסירוק עוקרת שערות ואנשים האסורים בתגלחת מצווים להימנע ממונה! לכאורה, איפוא, אף את פאות הראש אסור לסרק כיון שעוקרן.

האם דינם של הגזיזה והתלישה זהה? החתם סופר (שם) טוען, שלכאורה ניתן לדחות את הוכחת הגרע"א, משום שיש לחלק בין איסור הנזיר לגלח את שער ראשו, לאיסור גילוח פאת הראש. שכן, איסורו של הנזיר נובע מציווי התורה (במדבר ו/ה) "גדל פרע שער ראשו", וממילא, כל דבר הנוגד את גידול השער - אסור, ובכלל זה תלישת השערות. לעומת זאת, יתכן שבפאות הראש נאסר דווקא הגילוח, ועקירת השערות אינה נחשבת כגילוח. אמנם, החתם סופר מסיק כי אין לחלק ביניהם, שכן, אף לגבי פאות הראש האיסור נובע מדברי הפסוק "לא תקפו", שאין לסדר את שערות הראש באופן ש"ישווה צדעיו לאחוריו" [כלומר: תספורת, בה מקו השערות של צידי המצח

לעילוי נשמת

ה"ר **אברהם אביש פירד** ז"ל ב"ר משה מנחם ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשס"א ומרת **עדינה טובה** ע"ה ב"ר יעקב צבי הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשס"ח **תנצב"ה** הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

